Mellem to station

JACOB KNUDSEN

Mellem to stationer

Jacob Knudsen

Koldingbibliotekerne

JERNBANE JUBILÆUM 2016
KOLDING LUNDERSKOV VAMDRUP

Mellem to stationer

Copyright © 2016 Jacob Knudsen og Koldingbibliotekerne

Udgivet af Koldingbibliotekerne i samarbejde med Jacob Knudsen
med støtte fra Kolding Kommune og Jens Holms biblioteksfond

Forfatter: Jacob Knudsen
1. udgave, 2016

Redaktion: Lisbeth Friis, Jette Mona Kjær og Thomas Gjerulff Tollund
Fotos: Lunderskov arkiv, Kongeåmuseet, Kolding Stadsarkiv, arkiv.dk
Fotografer: Lisbeth Friis, Jette Mona Kjær, Thomas Gjerulff Tollund og Jacob Knudsen
Layout: Jacob Knudsen

Koldingbibliotekerne
Slotssøvejen 4
6000 Kolding

http://www.koldingbib.dk/mellemtostationer

ISBN: 978-87-996238-2-2

Indhold

Forord		side 6
Kap. 1	Stormen	side 8
Kap. 2	Åbningen af jernbanen	side 11
Kap. 3	Livets barske skole	side 16
Kap. 4	Mormor kommer til byen	side 20
Kap. 5	En kendt forfatter	side 24
Kap. 6	Den dag min far nær kom med i Indre Mission	side 29
Kap. 7	Benbrudslægen og verdensmesteren	side 33
Kap. 8	Drabæks Mølle brænder	side 37
Kap. 9	Smuglernes skræk	side 40
Kap. 10	Byens fineste palæ	side 43
Kap. 11	Genforeningen	side 47
Kap. 12	En fyrstelig middag	side 51
Kap. 13	Da kroen brændte	side 55
Kap. 14	Snogen og Jenny	side 59
Kap. 15	Den der smører godt...	side 62
Kap. 16	En familie kommer til byen	side 66
Kap. 17	Søren Kiosk og Niels, det 11. bud	side 69
Kap. 18	Næste morgen	side 72

Forord

I 2016 fejrer Kolding Kommune 150-års jubilæum for jernbanestrækningen mellem Kolding, Lunderskov og Vamdrup. Koldingbibliotekernes bidrag til fejringen er den digitale byvandring i Vamdrup og Lunderskov, ”Mellem to stationer”, som både udgives i nærværende e-bog og i trykt form.

Den digitale byvandring er blevet til i et samarbejde med lokale borgere, arkiver og foreninger. Hver især har de bidraget med fortællinger, stillet lokationer til rådighed og stillet op til fotografering.

Borgernes lokale historier har forfatteren, Jacob Knudsen, brugt som grundlag for at skrive fortællingen ”Mellem to stationer”.

Lokale skuespillere mødte herefter op til fotosession, hvor de blev klædt ud i tidssvarende kostumer, for at spille scenerne til de forskellige kapitler. Det blev til nogle sjove dage i Lunderskov og Vamdrup, hvor andre borgere kunne se deres naboer agere stikkere fra krigen, wienerbørn og meget andet.

Historier og billeder har Koldingbibliotekerne samlet i en digital byvandring, hvor man går på oplevelse i byernes og jernbanens historie. Undervejs præsenteres man for fortællingen, som illustreres i en video med fotooptagelserne med de lokale skuespillere.

På https://koldingbib.dk/mellemtostationer kan alle 18 videoer samt andet materiale ses og hentes.

”Mellem to stationer” ville ikke være mulig, uden den store opbakning og støtte vi fik fra lokale borgere og arkiver i Lunderskov, Vamdrup og Kolding.

Tak til:
Alle der har bidraget med fortællinger og historiske fotos til fortællingen.
De lokale skuespillere der mødte op til fotooptagelser.
Lunderskov Arkiv, Kongeåmuseet, Hotel Vamdrup og Kolding Stadsarkiv for lån af billeder, lokaler og rundvisning i byerne.
Sydjyllands Veterantog for at stille tog til rådighed for fotooptagelser.
Adrian Vestergaard Jensen, It-studerende ved Aalborg Universitet, for følgeforskning, sparring og idéudvikling.
Julie E. Larsen for videoproduktion.

KAPITEL 1

Stormen

”Kom godt hjem, børn. Og hils jeres far og mor. De venter på jer på stationen.” Anna og Arthurs bedstefar holdt godt fast på sin hat, mens han sagde det. Det stormede, og det var som om det bare blev voldsommere og voldsommere. Anna og Arthur havde været på besøg hos deres bedsteforældre og skulle nu med det sidste tog hjem. Det var ikke nogen lang tur, blot en station, så det regnede de ikke for noget.

De satte sig ind i toget, der hvor de plejede at sidde. Lige over for fru Olsen, der også var på vej hjem. Hende kendte de også fra tidligere ture. Børnene og fru Olsen var de eneste på toget udover togføreren og billetkonduktøren. Der plejede at være flere med, men stormen havde nok fået de fleste til at blive hjemme.

Toget satte i gang, og billetkonduktøren kom forbi for at se billetterne. ”I er ikke bange af jer”, sagde han grinende til børnene og fru Olsen. ”Man ved jo aldrig med sådan en storm. Nå, mon ikke vi når helskindet frem. Det er jo en kort tur, I skal på.” Børnene og fru Olsen grinede, satte sig godt tilbage i sæderne og kiggede ud ad vinduet.

Det var helt mørkt uden for, men ind i mellem kunne de se omridset af træer og grene, der svajede voldsomt i vinden. ”Det ser ud til, at stormen tager til", sagde fru Olsen. ”Jeg kan ikke mindes, vi har haft så voldsom en storm, siden dengang jeg selv var barn. Jeg husker en vinterdag”... Idet hun sagde det, lød der et voldsomt smæld fra en stor gren, der ramte vinduet på toget. ”Pyh, godt den ikke ramte forruden af toget”, udbrud fru Olsen. Hun havde dog knapt nok færdiggjort sætningen, før toget bremsede voldsomt op.

Børnene og fru Olsen kiggede forskrækket på hinanden. ”Hvad er der sket?”, udbrød børnene, men inden fru Olsen havde nået at svare, kom billetkonduktøren løbende. ”Bare rolig! Der er ikke sket noget med toget, men vi kan ikke komme videre. Der ligger et stort træ henover skinnerne.” ”Men hvornår kommer vi så videre”, spurgte børnene. ”Det ved jeg ikke”, svarede han. ”Der kan godt gå lidt tid, måske hele natten”, svarede han og slog opgivende ud med armene. ”Vi må bare vente og se”.

Der blev helt stille et par minutter, indtil fru Olsen brød stilheden. ”Nå, men vi skal jo fordrive tiden med noget. Har I lyst til at se den bog, jeg har her?” Fru Olsen pakkede en gammel læderindbunden bog ud. ”Hvad er det for en bog”, spurgte Arthur. ”Det er en gammel dagbog. Min oldemors gamle dagbog. Hun var barn, dengang jernbanen blev bygget, og blev meget gammel, faktisk langt over de 100 år. Hun oplevede mange ting gennem sit lange liv og plejede at sige, at hun havde set Lunderskov og Vamdrup "vokse op". Selv blev hun født og boede hele sit liv på en gård midt mellem Lunderskov og Vamdrup. Faktisk ikke så langt herfra. Gården findes dog ikke længere. Men kom herover og kig med. Så tager vi på en lille rejse tilbage i tiden”.

KAPITEL 2

Åbningen af jernbanen

”Nå, lad os bladre frem til den første side i dagbogen. Den 1. november 1866 står der. Oldemor var ellers ikke så god til at skrive datoer, men lad os se, hvad der står”. Fru Olsen begyndte at læse.

Kære dagbog

Jeg har sparet op til dig igennem lang tid, så det første, jeg skriver i dig, skal selvfølgelig være noget helt særligt. Og i dag var en særlig dag. Den nye jernbane åbnede, og det samme gjorde de to stationer i Lunderskov og Vamdrup. Jeg, min far, mor og min lillebror Arthur var så heldige at komme med på den første tur. Og jeg har aldrig oplevet noget lignende. Men hov, for resten Kære dagbog, hvis du ikke ved det, hedder jeg Anna og er 10 år.

De hedder det samme som os, sagde Anna og Arthur overrasket til fru Olsen, der nikkede og læste videre.

Der var egentlig ikke arrangeret nogen festligheder, men som min far altid siger ”Så kan vi da bare selv sørge for, det bliver festligt”. Og det gjorde vi så. Vores mor pakkede en kurv med saft, sylte, friskbagt brød og så en flaske øl til mor og far. Fint skulle det være, og jeg var i mit bedste søndagstøj. Det samme var min lillebror. Vi lignede begge små voksne.

T.K.V.J.
Nr.12

Og så kørte vi ellers med hestevogn ind til Kolding, hvorfra vi ville stige på toget. Det var så heldigt, at vores gode nabo skulle til Kolding alligevel, og så kunne vi få lov til at køre med.

Det viste sig, at vi ikke var de eneste, der havde fået den idé. Der var flere, vi kendte, og vi vinkede og nejede, til vi næsten fik ondt i arm og nakke. Min far ømmede sig også lidt. Han havde trykket så meget hånd med de store stærke bønder, at hånden næsten var vokset til dobbelt størrelse. Toget holdt allerede på stationen, da vi kom. Det var startet i Fredericia og pyntet med et par flag og kranse. Jeg havde egentlig troet, at det ville have været pyntet mere op, men det var alligevel et imponerende syn. Der kom røg op af lokomotivets skorsten, og min lillebror løb hen for at røre ved toget.

"Pas nu på, du ikke gør tøjet snavset", råbte min mor. Men lillebror hørte det ikke, og da han kom tilbage, var hans tøj snavset til af sodet fra toget, og han havde en stor sort plet på næsen. "Nå, pyt med det", sagde min mor og tørrede næsen på lillebror. "Vi må hellere gå ombord på toget, så vi kan få en ordentlig plads." Som nævnt, så gjort. Vi fandt en god plads med udsyn til det hele og ventede så ellers bare på, at turen skulle begynde.

”Klar til afgang” brølede Stationsforstanderen på Kolding Station, og så satte toget i et ryk og begyndte at køre ud af Kolding Station mod Lunderskov og Vamdrup. Det larmede meget voldsomt, kære dagbog, og det væltede ind med røg, da stort set alle passagerer hang ud af vinduet, mens de vinkede til de mennesker, der stod på perronen.

Nu tager det ikke så lang tid at køre fra Kolding til Lunderskov og Vamdrup, så vi skyndte os at åbne vores madkurv. Min mor skænkede først saft op til mig og min lillebror. Derefter fandt hun øllet frem til hende og far, alt imens far med en andægtighed, der var en præst værdig, tog sylten op af kurven. ”Det her skal blive godt”, sagde han med begejstring i stemmen og begyndte at skære stykker af sylten. Vi fik alle et stort stykke sylte og skulle lige til at spise, men blev stoppet af far. "Først skal vi skåle for jernbanens vel", sagde far med alvor i stemmen. Vi løftede alle vores glas. Lillebror og jeg løftede vores saftevandsglas.

Far og mor deres ølglas. "Jernbanen længe leve", udbrød min far. Og så råbte vi ellers et trefoldigt hurra! Og så satte vi ellers tænderne i sylten.

Mens vi spiste, kiggede vi ud ad vinduet på det landskab, der langsomt rullede forbi. Det var et imponerende syn, og vi blev helt stille et øjeblik. Stilheden blev kun brudt af smaskelyde, små bump fra jernbaneskinner og så billetkonduktøren, der kom igennem toget og med myndig stemme sagde: "Næste station Lunderskov". Det var næsten som om, han aldrig havde bestilt andet, og alle kiggede opmærksomt op fra deres samtaler og skyndte sig at åbne vinduerne igen. Vi holdt en lille pause i spisningen og sprang af toget, da det var rullet ind på Lunderskov Station. Vi skulle have det hele med, men toget holdt kun kort i Lunderskov, og billetkonduktøren gennede alle passagerer ind med stor myndighed.

Tilbage på toget fik et stykke sylte mere, og snakken fortsatte. Men pludselig stoppede toget, og alle kiggede undrende op. Det var jo ikke Vamdrup. Hvorfor stopper vi her? Det viste sig, at nogle køer var ved at krydse skinnerne og var stoppet op af nysgerrighed efter at se, hvad det var, der kom kørende imod dem. Den ellers så myndige billetkonduktør måtte ud og jage dem væk, så vi kunne komme videre. Der blev grinet en del på toget. "Ja, selv fremskridtet må holde tilbage for sultne køer", sagde vores mor leende til far. Vi morede os alle så meget, at saftevandet næsten spruttede ud af næsen. Billetkonduktøren fik hurtigt jaget køerne væk, og rejsen kunne fortsætte. Kort efter blev det Vamdrup, og vi skulle af. I Vamdrup fandt vi et sted at sidde ned, skrev et kort brev til vores mormor med en hilsen fra os, hvor vi fortalte om den første tur med toget fra Kolding over Lunderskov og Vamdrup. Brevet sendte vi fra det helt nye postkontor på stationen. Det kan man nemlig også nu.

Fru Olsen kiggede op fra dagbogen. "Ja, det kan lyde helt mærkeligt, at de gjorde så meget ud af en togrejse", sagde hun. ”For os er det jo bare en del af hverdagen. Men forestil jer at I ikke kunne tage toget, men i stedet skulle gå hele vejen til jeres bedsteforældre og hjem igen? Det ville tage lang tid. Da jernbanen kom, var det et stort fremskridt, og det betød, at Lunderskov og Vamdrup voksede i størrelse.

Nogle vil sige, at jernbanen skabte de to byer. Inden da var der kun nogle små landsbyer i nærheden af der, hvor stationerne blev bygget. Det betød, at mange nye mennesker flyttede til de to byer, og en stor del af dem arbejdede ved netop jernbanen".

KAPITEL 3

Livets barske skole

”Vi kan jo prøve, om vi kan finde noget i dagbogen, der fortæller om jernbanen, dengang den kom til byen”, sagde fru Olsen til Anna og Arthur. ”Min oldemor var en meget nysgerrig dame, og det var hun allerede, da hun var barn”, fortsatte hun. ”Så mon ikke hun har skrevet noget”. De bladrer i dagbogen. ”Jo, her er måske noget”.

Kære dagbog

I dag skete noget meget sjældent. Vores lærer var syg, og han havde vist også smittet præstens kone, der plejer at overtage undervisningen, når vores lærer ikke kan være der. Så vi måtte gå hjem igen fra skole og regnede egentlig med, at det betød, vi kunne lege, men der havde vi gjort regning uden min far.

Hvad betyder ”Gjort regning?”, afbrød Arthur. ”Det betyder, at der var noget, man havde glemt at tage noget med i sine overvejelser, og her betyder det, at de havde glemt at tænke over, hvad deres far mente, de skulle bruge dagen til”. Fru Olsen fortsatte med at læse op.

”Så kan I jo passende få en dag i ’Livets skole’”, sagde far da vi kom hjem og fortsatte: ”Den er meget barskere end den almindelige skole”. Så i stedet for at lege skulle vi med ham ind til Vamdrup, hvor han skulle gøre nogle ærinder, bl.a. aflevere en pakke på posthuset samt et stykke værktøj, han havde lånt af sin fætter

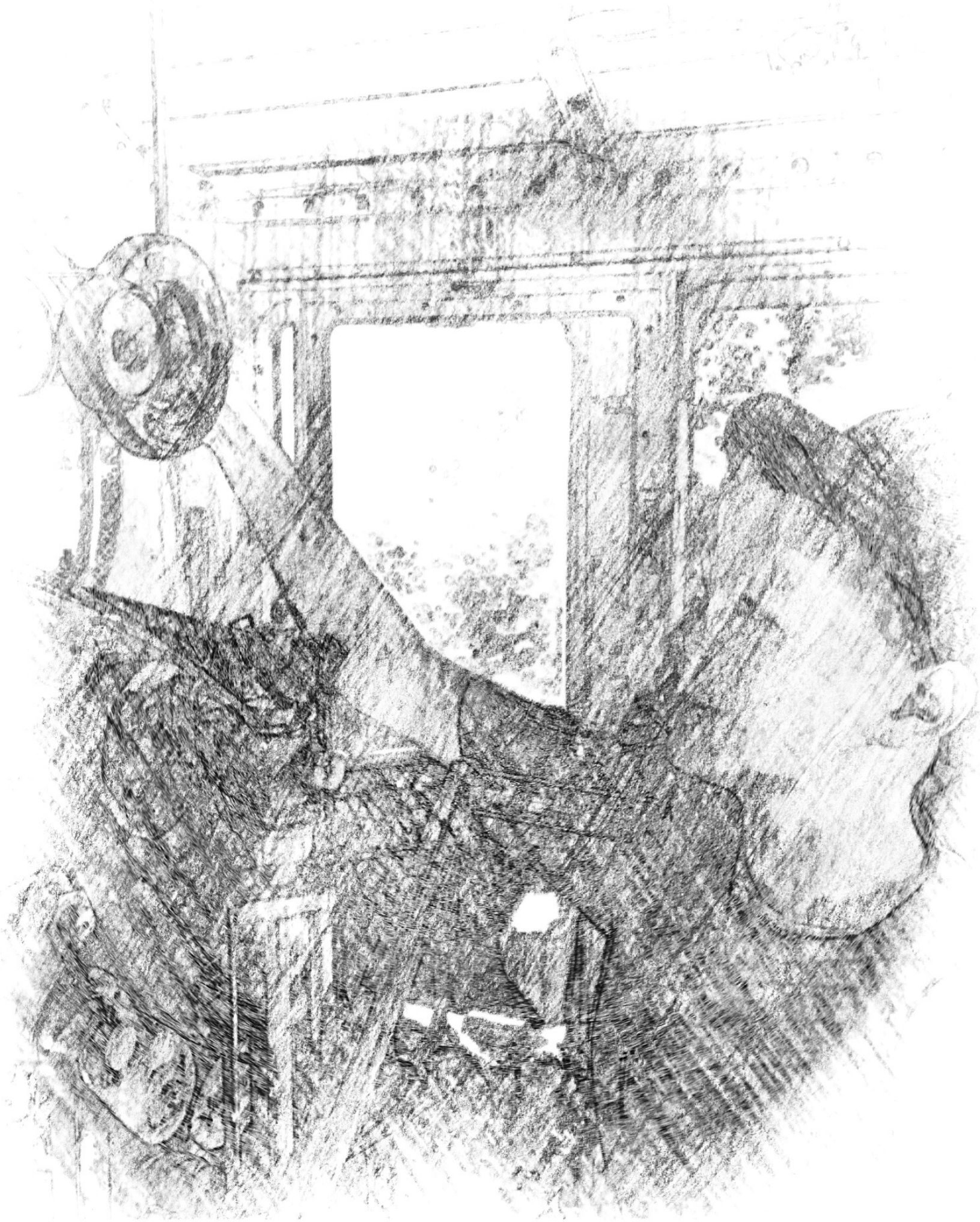

Svend, der arbejder ved jernbanen. Som sagt så gjort. Først fik vi overstået besøget ved købmanden, derefter smeden, tømreren, bødkeren og skomageren. Der var ikke det, man ikke kunne få i Vamdrup efter jernbanen var kommet. Alle steder fortalte far om, hvor dyrt alting var blevet, og at det var svært at få lavet et ordentligt stykke arbejde i dag. "Livets skole" var ikke kun barsk, den var også lige så kedelig, som fars huskeliste var lang. Som det sidste tog vi hen til stationen, hvor posthuset ligger, og hvor fætter Svend arbejder. Pakken, der bestod af fire store hjemmelavede spegepølser til vores mormor, blev sendt af sted, og så manglede vi bare at aflevere værktøjet til fætter Svend. Han ventede allerede på os udenfor ved perronen og vinkede glad til os.

Ja, her arbejder jeg så, sagde fætter Svend. Det er faktisk byens største arbejdsplads, og de to I kan se derovre, er de vigtigste. Det er stationsforstanderen og toldforvalteren. De bor i de to huse derovre på Jernbane Allé, fortsatte fætter Svend og pegede over mod to store huse lige ved siden af stationen. "Hold da op, de er store", udbrød jeg overrasket. "Ja, men de er også meget vigtige personer", svarede fætter Svend med et smørret grin og slog ud med armene. Førhen var dette område blot en bar mark. I dag er det en af landets største togstationer med både tysk og dansk jernbanekontor, toldvæsen, posthus, restaurant og ventesal til både 2. og 3. Klasse. Og skal de rejsende vente lidt længere, kan de overnatte på hotellet derovre. Og kan I se dernede. Fætter Svend pegede videre ned ad jernbanestrækningen. Der er kuldepotet og vandtårnet. Og derhenne er drejeskiven, hvor man vender togene.

Men det var som om, min lillebror trængte til at røre sig efter alle de kedelige besøg, han hørte slet ikke efter, og da han pludselig så en togvogn holde på skinnerne, blev han helt vild og balstyrisk. Han løb alt hvad han kunne hen mod togvognen uden at se det lokomotiv, som var ved at bakke hen til togvognen. Kun lige med nød og næppe undgik han at blive kørt over. Far skulle til at skælde lillebror ud, men fætter Svend skyndte sig at sige: "Jeg tror, vi hellere må vise knægten, hvordan sådan et lokomotiv fungerer". Fætter Svend hoppede op i lokomotivets førerhus, og lillebror og jeg fulgte efter. Der var ikke meget plads, men vi kunne lige være der. "Toget er et damplokomotiv", fortsatte fætter Svend. "Det vil sige, motoren drives ved, at der skabes damp, så for at det kan køre, skal

toget bruge to vigtige ting, nemlig kul og vand. Kullet skal varme vandet op, indtil det bliver så varmt, at der skabes damp".

"Nå, lillebror, vil du hjælpe med at få toget til at køre", spurgte fætter Svend med et listig smil. "Ja", næsten råbte lillebror. "Godt, så kan du hoppe over på kulvognen og begynde at skovle kul", fortsatte Svend. Lillebror blev lidt betuttet, men bed det i sig. Han skulle nok vise Svend, at han var stærk nok til at skovle kul. Det tog dog ikke lang tiden, inden lillebror måtte opgive og kravlede tilbage i førerhuset. Svend fortalte videre. "Der er normalt tre til at køre toget. En lokomotivfører der styrer toget, en fyrbøder som sørger for kul til dampmaskinen, og en togsmed der er med i tilfælde af, at noget skal repareres undervejs. Her starter man toget og… hov, nej den må du ikke trække i", udbrød fætter Svend til lillebror, der var ved at gribe ud efter snoren til togfløjten. Det var dog for sent. Lillebror trak til, og toget tudede højt som en ulv, og det kunne høres over hele stationen. Både stationsforstanderen og toldforvalteren kiggede vredt op fra deres snak. Hvad var nu det? Fætter Svend slog undskyldende ud med armene mod de to fornemme herrer. "Nå, vi må vist hellere hoppe ned igen. Skal vi gå over og prøve stemplet og billetklipperen?", spurgte fætter Svend. Det var lillebror med på, og han fik lov til at stemple og klippe en masse gamle togbilletter, inden vi kort efter tog hjem igen. Meget klogere efter en dag i livets barske skole.

"Livets barske skole", lo fru Olsen. "Jeg tror nu ikke, han var så slem, min oldemors far. Men det er rigtigt, at det var hårdere at være barn dengang. I arbejderfamilier måtte børn hjælpe til med det hårde arbejde allerede i en meget tidlig alder. Min oldemor var dog ud af en velhavende bondefamilie, så hun og hendes lillebror blev ikke sendt ud at tjene, som det hed", fortalte fru Olsen.

KAPITEL 4

Mormor kommer til byen

”Ja, selvom Vamdrup station ser gammel ud, er den ikke fra dengang, jernbanen kom til byen”, fortalte fru Olsen. ”Bygningen dengang var lavet af træ. Og det samme gælder stationen i Lunderskov. Mon jernbanen også er vigtig for Lunderskov?”, spurgte hun børnene. ”Jeg tror det, selvom Lunderskov jo er lidt mindre og ikke er grænsestation lige som Vamdrup”. Fru Olsen bladrede videre. ”Ah, her står måske noget. Det er skrevet et par måneder eller tre efter turen til Vamdrup Station”. Fru Olsen begyndte at læse højt.

Kære dagbog

I dag har vi hentet mormor ved toget. Hun skal bo hos os det meste af en måned og hjælpe med det praktiske i huset, mens mor er på højskole. Mor havde længe drømt om at komme på højskole, og nu skulle det være. Hun elskede at læse og synge og ville være den første kvinde i vores familie, der kom på højskole. Vores far syntes egentlig også, det var en god idé, men var nu blevet så bekymret over, om han kunne klare det hele selv, at han havde inviteret mormor på besøg. ”Så kan hun jo prøve at køre i tog”, som han sagde med en alvorlig mine, der dækkede over, at han i virkeligheden ikke kunne finde ud af ret meget, uden at mor hjalp ham. Og mormor havde da prøvet at køre i tog før.

Mor skulle med ned på stationen, så hun kunne komme med toget til Fyn, hvor højskolen lå. Så med en stor fyldt rejsekuffert som bagage kørte vi alle i hestevogn ind til Lunderskov. Det var efterår, men vejret mindede om vinter for det var bidende koldt. Far var lige ved at sige noget om en brøndgravers bagdel, men mor

skyndte sig at stoppe ham. ”Ikke bande foran børnene”, sagde hun med en bestemt mine. Min far rødmede og undskyldte.

Mor skulle med toget, før mormor kom, så da vi havde sendt hende afsted, skyndte vi os ind for at få varmen i ventesalen. Der var i hvert fald en time, indtil mormors tog ankom.

Vi var ikke de eneste, der havde søgt ind på ventesalen. Der var et sandt leben af ventende gæster, bybude der skulle have varmen, og jernbanearbejdere der brugte lidt ekstra tid på at ordne det, de skulle ordne, inden de skulle ud i kulden. Det mindede lidt om en stor familie, der boede i et stort hus. Og på en måde er det jo også det, dét er. I bygningen bor stationsforstanderens familie og et par af hans nærmeste ansatte. De andre jernbanearbejdere må dog leje sig ind hos borgere i byen eller bygge deres eget hus.

Vi satte os ved vinduet over mod kroen. Det var dugget, og lillebror kørte sit ærme hen over det, så vi bedre kunne se ud af det. Ude på gaden kom en af byens sagførere gående med en kurv. Han fortsatte ned ad gaden, mens han løftede hatten til hilsen, hver gang han mødte nogle, han kendte. Det så ud som om, han havde været ved købmanden og bageren. Han plejede at købe lidt mad til sin gamle mor, og det var nok det, han havde gjort. Den modsatte vej kom smedens dreng løbende. Han rendte ærinder for sin far og skulle nok om med nogle møtrikker til et af togene. Og enten skulle det gå stærkt, eller også havde han regnet ud, at des hurtigere han løb, des nemmere var det at holde varmen.

Ovre fra hotellet kom en gæst ud med sin store rejsekuffert, krydsede gaden og gik ind i ventesalen. Det var ikke en, vi kendte, men han lignede en handelsrejsende. Han satte sig lige over for os, tørrede sveden af panden og begyndte så ellers at nyse og pudse næse, så det lød som et stort hornorkester eller nogle undslupne elefanter fra et cirkus. Det kunne tyde på, det havde været en kold nat på hotellet. Jeg prøvede, om jeg kunne regne ud, hvad han solgte, men måtte i første omgang opgive. Der skete så blot det, at den handelsrejsendes nyseanfald fik ham til at vælte sin rejsekuffert omkuld, kuffertlåget røg op, og ud på gulvet væltede en skøn blanding af mekaniske frøer, tinsoldater og små heste og køer. Han solgte legetøj. Den handelsrejsende så helt opgivende på legetøjet på gulvet, så lillebror og jeg

skyndte os at hjælpe ham med at pakke det hele ned i kufferten. Som tak fik vi lov til at vælge et stykke legetøj hver. Lillebror valgte en tinsoldat og jeg en mekanisk frø.

På den måde gik tiden hurtigt, og da mormor ankom med toget, løb vi børn hende i møde, og far slog ud med armene, mens han råbte: ”Mormor, din gamle troldkvinde. Har du haft en god tur?” Mormor havde haft en god tur og efter at have vristet sig fri af os børn, gav hun far et klem og sagde til ham med et smil, at han da vist havde taget lidt på. Jeg kan ikke helt nå rundt om dig længere. Far rødmede og svarede, at det var der vist aldrig nogen, der havde taget skade af. Og det jo kunne være, at de også skulle fede mormor op. Jeg har en ekstra skilling med i dag mormor, så jeg synes, vi skal gå ind i restaurationen og få lidt at spise, inden vi kører hjem.

Inde i restaurationen fortsatte far. ”Nu skal du vælge, lige hvad du har lyst til mormor. Og du må også gerne få en snaps til at varme dig på”, grinede Far. ”Jamen, så vil jeg gerne have en hønsekødssuppe som det første, så en god svinemørbrad til hovedret og en kop kaffe med kage til dessert. Og det synes jeg da også, du og børnene skal have, nu du har spenderbukserne på”, afsluttede mormor. Far rømmede sig lidt og talte sine penge, men kunne så godt se der ikke var nogen vej uden om. ”Mon ikke jeg kan få skrevet på regning”, mumlede han og vinkede efter tjeneren. Det blev lidt dyrere, end vores far havde planlagt. Til gengæld har vi aldrig gået så mætte i seng, som den dag mormor kom til byen.

”Hvad er spenderbukser? Og hvad vil det sige at få skrevet på regning?”, spurgte Arthur, da fru Olsen igen kiggede op af bogen. ”Ja, det kan jeg godt forstå du spørger om”, grinede fru Olsen. ”Spenderbukser er noget, man siger om nogle, der bruger rigtig mange penge, og at få skrevet på regning betyder, at man ikke betaler med det samme, men kommer tilbage en anden dag. Det var vist heldigt for min oldemors far, at han kunne få skrevet på regning”.

KAPITEL 5

En kendt forfatter

Togføreren kom igennem toget og stoppede op ved fru Olsen og de to børn. ”Nå, det ser ud som om, I hygger jer. Det er godt, for der er endnu ikke noget nyt om, hvornår vi kan få hjælp, og jeg er bange for, der nok går lidt tid endnu”. Fru Olsen nikkede til togføreren, vendte sig om mod børnene. ”Skal vi tage en historie mere?” Børnene nikkede. ”Det lyder som om, min oldemor havde en dejlig barndom”, fortsatte fru Olsen, ”men gad vide hvordan hun havde det, da hun var ung kvinde”. Børnene nikkede igen, og de bladrede frem til året 1904. ”Det her lyder spændende”, udbrød fru Olsen. ”Kender I Herman Bang?” Anna og Arthur rystede på hovedet. ”Han er ellers en af de mest kendte danske forfattere og tænk jer. Han har været i Vamdrup, og min nysgerrige oldemor så ham”. Fru Olsen begyndte at læse op.

Kære dagbog

I dag gik jeg og min mor rundt i Vamdrup. En lille, men alligevel ganske fantastisk by. Det er som om, at hele verden mødes her på meget få kvadratmeter. Det er selvfølgelig, fordi Vamdrup er grænseby, og alle dem, der skal ned igennem Tyskland eller ind i Danmark, er nødt til at skifte tog her. Ja, nogle gange overnatte her, som dengang Dronning Louise overnattede i sin private togvogn på skinnerne ved Vamdrup Station. For det meste overnatter de på hotellet, går en lille spadseretur i byen, mens de venter eller sidder i jernbanecafeen og spiser deres frokost. For de fleste er det et hurtigt besøg, der nok ikke betyder så meget for dem. Men en gang imellem er der nogle, der bliver lidt længere.

I dag kom den kendte forfatter Herman Bang til byen. Rygterne var løbet i forvejen, så min mor og jeg var ikke de eneste, der kiggede på, da han stod af toget. Flere af byens fine fruer kom tilfældigvis forbi og kiggede nysgerrigt på forfatteren.

Herman Bang skulle holde oplæsning i Den sønderjyske forening for Vamdrup og omegn, og det skulle foregå på Boysens hotel. Her holdes mange møder, og ude i haven bag hotellet er der ofte Skydearrangementer i Skytteforeningen.

Det hele var organiseret af Kaja Jørgensen, Købmand Jørgensens dygtige datter. Sammen med sin far dannede hun modtagelseskomité og fulgte forfatteren ad den mudrede vej hen til hotellet. Min mor og jeg fulgte med, da vi kender familien godt, men vi holdt os dog lidt i baggrunden.

Herman Bang var en lille mand med et mørkt overskæg, slank, adræt og med ører, der strittede. Der er noget dramatisk over ham, hviskede min mor til mig. Hun havde set ham læse op for nogle år siden, da hun var på højskole, og Herman Bang var da også kendt for sine meget levende oplæsninger, hvor det næsten var som om, han spillede alle rollerne selv.

På vejen om til hotellet prøvede Købmand Jørgensen og Kaja at forberede den kendte forfatter på, hvad det var for et sted, han skal overnatte. ”Forholdene er små”, som Købmand Jørgensen sagde på underspillet sønderjysk. Og Købmand Jørgensen lod et par ord falde om, at de da lige har gjort et par stuer i stand. Det var sønderjysk for, at ”De er velkommen til at bo hos os, Hr. Bang”. Det virkede dog ikke som om, Herman Bang opfattede, at det var en invitation. I hvert fald svarede han, at han havde brug for at hvile sig lidt inden oplæsningen, og Købmand Jørgensen gjorde derfor ikke mere ud af det.

Forholdene kunne vist godt have været bedre. Det, der mødte Herman Bang, var et slidt hotel, hvor porten lignede et gab, der var slået ind af stormen. Indenfor var det ikke meget bedre. Vinduet i døren ind til hotelgangen var blæst ind, og værelset han skulle bo på havde en gammel blå seng, og en sofa der ikke egnede sig til at ligge på. Så lidt senere vendte Herman Bang tilbage og tog imod Købmand Jørgensens tilbud om at overnatte hos dem.

Salen på Boysens hotel var fyldt, og stemningen spændt til bristepunktet. Det var som om, hele Sønderjylland var der. Jeg var der sammen med far, mor og lillebror, der efterhånden ikke er så lille længere, men er vokset os alle over hovedet.

Inden Herman Bang skulle optræde, var Købmand Jørgensen lige inde og advare publikum mod at være for urolige, når Herman Bang læser op. Det er set før, at han har forladt scenen i vrede. Min mor nikkede bekræftende til os og gav lillebror et alvorligt blik. Men der var intet at frygte for Købmand Jørgensen, Kaja og den Sønderjyske forening. Da Herman Bang trådte ind på scenen, brød bifaldet løs, og det var som om, det aldrig stoppede. Hr. Bang havde os alle i sin hule hånd. Han læste bl.a. op fra både Tine og Irene Holm.

På første række sad alle byens og egnens bedsteborgere, og de blev nærmest blæst omkuld af orkanen Herman Bang. Han kunne nemlig en særlig kunst. Mens han talte, vendte han ryggen til, og på en særlig betoning af et ord vendte han sig pludselig hurtigt om. Første gang han gjorde det, gik der et sus igennem publikum, og på første række tabte en frue i bar forskrækkelse sin paryk. Der var dog ikke andre end jeg og lillebror, der så det, da alles øjne var rettet mod den energiske forfatter. Og det lykkedes os at få undertrykt vores begyndende fnisen, inden Hr. Bang opdagede det.

På den lille scene, der til aftenens anledning var udstyret med et bord, stole og en sofa, vandrede Herman Bang frem og tilbage, satte sig ned på stolene, red på bordene og slængede sig på sofaen, alt imens han han læste op med en lidenskab, der sjældent er set i Vamdrup og omegn. Om det var den halve flaske champagne, han drak undervejs, der gjorde, at han var så oplagt, ved jeg ikke, men jeg tror, at denne aften vil være en, vi taler om længe i byen.

Fru Olsen stoppede med at læse og var helt rørt over det, hun havde læst. ”Hov, vent, min oldemor har tilføjet noget efterfølgende”, udbrud fru Olsen og begyndte at læse op igen.

Efterskrift: Kære dagbog. Her et par år senere kan jeg ikke dy mig for at skrive lidt til. I dag har jeg været ved boghandleren og købt den nye bog af Herman Bang, De uden fædreland. Rygterne om bogen er løbet hurtigt, og det hedder sig, at den i virkeligheden handler om folk i Vamdrup. Ikke ved navns nævnelse, men man skulle kunne genkende personer fra Vamdrup. Gad vide om jeg selv er nævnt? I hvert fald må Købmand Jørgensen og hans datter Kaja være nævnt og mon ikke den ungarske violinist, der kommer til den lille grænseby, i virkeligheden er Herman Bang selv?

Endnu et efterskrift: Kære dagbog, jeg skal nok lade være med at gøre det til en vane at skrive nye historier til gamle dagbogsnotater, men det her måtte jeg alligevel have med. Endnu engang har Vamdrup skrevet sig ind i den store historie. Tsarina Dagmar har her i Den store krigs fjerde år, 1917, været på familiebesøg i England, men kunne ikke få lov til at rejse ind i Rusland via Tyskland, da de to lande var i krig. Hun rejste derfor med tog til Danmark og videre med skib til Skt. Petersborg. Da hun passerede Vamdrup, blev hun mødt med hyldest af byens borgere, som var mødt frem for at hilse på hende, hvilket hun gav sig god tid til at tage imod og hilste venligt igen. Men det er jo egentlig en anden historie.

”Hvad man dog har kunnet opleve i vores lille by”, mumlede fru Olsen og kiggede på børnene. ”Skal vi læse den næste historie?” Anna og Arthur nikkede.

KAPITEL 6

Den dag min far nær kom med i indre mission

Fru Olsen bladrede nogle sider frem og stoppede så med et grin. ”Det her lyder sjovt”, udbrød hun og begyndte at læse.

Kære dagbog

I dag vil jeg fortælle historien om, hvordan min lidt godtroende far nær var blevet medlem af Indre Mission, men blev reddet af Kong Alkohol. Ja, det lyder lidt fjollet, men nu skal jeg fortælle. Her på egnen har vi en meget kendt mand, Pastor Carl Moe. Pastor Moe er kendt for en gravtale for 26 druknede fiskere, han holdt i Harboøre for nogle år siden og for hans formandskab for Indre Mission. Og så er han kendt for sin utrættelige kamp mod det, han kalder Brændevins-Djævlen. Nogle mennesker drikker for meget og kan ikke passe deres arbejde, deres børn sulter, og i de værste tilfælde bliver familien sat på gaden. Skete dette, var der næsten altid kun fattiggården tilbage. Så man kan godt sige, at Pastor Moe havde en sag. Alligevel var han ikke altid lige populær, specielt ikke hos de der var Grundtvigianer, og hos de der godt kunne lide en øl og en snaps.

I dag var jeg og min far taget med til et møde i afholdsforeningen, hvor Pastor Moe talte. ”Man skal jo følge med i, hvad der foregår”, belærte min far mig, da jeg undrende havde spurgt ham, hvorfor vi dog skulle tage til sådan et møde. Og det kunne han selvfølgelig have ret i, og nu sad vi så på første række til møde hos afholdsforeningen. Det er ikke altid, min far hører ordentligt efter, og når det så blandes med, at han også kan være lidt godtroende og lade sig gribe af begejstringen, så måtte det jo gå, som det gik.

Arrangementet gik i gang, og Pastor Moe rejste sig op og begyndte at tale. ”Hvor er det godt, at her er så mange, og hvor er det godt at se nye folk”. Her kiggede han på min far og jeg. ”De af jer, der har været her før, kender budskabet, men lad mig alligevel gentage det. Brændevins-Djævlen er i blandt os. Ingen anledning er for ringe til en dram. Sorg, fest, glæde, varme, kulde… altid bliver man budt på snaps. Ja, selv lægerne anbefaler det. Og hvad er resultatet? Det går ud over børnene. Men det vil vi gøre noget ved i vores kreds”.

Men vi mangler nogle, der vil hjælpe med arbejdet. Nogle der vil gøre noget for børnene. Her tænker jeg først og fremmest på vores Søndagsskole, hvor vi læser i den store bog og lærer børnene om det vigtigste i livet. Pastor Moe kiggede ud over forsamlingen, og hans blik faldt på min far. Et par stykker meldte sig, og så rømmede min far sig og sagde, at han altid havde syntes, det var vigtigt, at børnene lærte at læse, så det ville han gerne hjælpe til med. Jeg kiggede overrasket på min far, der dog ikke tog notits af det. ”Så er der vores arbejde for de unge i vores pige – og ynglingeforening. Disse unge mennesker er jo på vej ind i de voksnes rækker og har brug for, at vi viser dem den rette vej”. Forsamlingen nikkede, og det samme gjorde min far, der også meldte sig til dette arbejde. Jeg trak undrende min far i ærmet, men jeg kunne slet ikke fange hans opmærksomhed.

Og så er der endelig vores arbejde for sognets fattige. Vi har brug for gode mænd, der kærligt kan holde øje med disse fattige sognebørn og give dem en hjælpende hånd, når det gælder. Jeg behøver vel næppe sige, at min far også meldte sig her, og min far var nu så begejstret, at han greb ordet i forsamlingen.

”Sjældent har jeg mødt sådan en vilje til at gøre noget for sognet, og hvor er jeg taknemlig for at få lov at hjælpe til. Må jeg ikke gribe denne anledning til at invitere Pastoren og dette noble selskab til høstgilde på min gård. Så vil jeg byde på god mad og min kones bedste øl.”

Der blev helt stille i forsamlingen. Pastor Moe kiggede overrasket på min far, men genvandt så fatningen. ”Her kan I se, hvad jeg siger, brændevins-djævlen er i blandt os” og pegede direkte på min far. Her gik det op for min far, hvad han havde været ved at rode sig ud i. Han løftede hurtigt på hatten, takkede for godt

selskab og skyndte sig ud. Jeg fulgte hurtigt efter. På vejen hjem var vi først helt stille. Derefter begyndte vi at grine. Ja, der var jeg nær blevet medlem af Indre Mission, og jeg der ellers godt kan li' et godt glas øl, mumlede min far. "Ja, man kan vel nærmest sige, at du blev reddet af Kong Alkohol", svarede jeg, og så lo vi resten af turen hjem.

Fru Olsen var også ved at dø af grin. Ja, afholdsbevægelsen stod stærkt på vores egn dengang, og Pastor Moe havde stor indflydelse. Ikke kun her, men i hele landet.

KAPITEL 7

Benbrudslægen og verdensmesteren

”Det her lyder også som en sjov historie”. ”Den handler om en benbrudslæge og en verdensmester i cykelløb”. Fru Olsen smilede begejstret til børnene. ”Jeg kan huske, at min mor og mormor også fortalte om benbrudslægen Johannes Paulsen”, fortsatte fru Olsen og begyndte at læse op.

Kære dagbog

Dagens historie har jeg fra far og lillebror, der begejstret kom hjem fra Vamdrup og fortalte om deres møde med en verdensberømthed. I dag kom nemlig en helt særlig mand til Vamdrup. Den seksdobbelte verdensmester i sprint på cykel, Thorvald Ellegaard. Men han skulle ikke cykle. Han skulle besøge benbrudslægen Johannes Paulsen. Jeg har vist ikke tidligere fortalt om benbrudslægen Johannes Paulsen. Han er ikke rigtig læge, selvom han har læst medicin på Universitetet i Kiel. Men han er rigtig god til at sætte brækkede arme og ben sammen igen. Så god at folk kommer rejsende til Vamdrup fra hele Sydjylland for at få ordnet deres brækkede lemmer på benbrudshospitalet i Østergade, hvor der er plads til op mod 30 patienter. Og det var da også netop på grund af brækkede lemmer, at Vamdrup i dag fik besøg af en verdensmester i sprint på cykel. Thorvald Ellegaard havde deltaget i et cykelløb i Belgien og var kommet så grueligt galt afsted, at han havde brækket begge håndled. Det skulle man ellers tro gjorde ondt, men Thorvald Ellegaard havde bidt alle smerterne i sig og i stedet for at finde en belgisk læge, kørte han hele vejen fra Belgien til Vamdrup for at få Johannes Poulsen til at ordne de brækkede håndled.

Nu stod Thorvald Ellegaard på Vamdrup station med begge sine arme i slynge og kiggede sig lidt forvirret omkring. Her skulle han hentes af Johannes Poulsens assistent, der kører patienterne om til hospitalet i ”ambulancen”, en hestevogn med hø i bunden. Standsmæssigt skal det være. Rygterne var løbet i forvejen, så alle byens raske drenge løb Thorvald Ellegaard i møde på perronen. Det samme gjorde de to voksne drenge, far og lillebror.

Til gengæld var Johannes Poulsens assistent ikke at se nogen steder. Og det var måske meget godt, så slap han for en tur i ambulancen. I stedet blev han i noget, der mindede om et lille optog, fulgt om til benbrudshospitalet af byens drenge.

Hvordan det er foregået inde på hospitalet, ved jeg ikke, men det hedder sig, at Johannes Poulsen var ferm med sine fingre. Blot ved at mærke lidt efter, lirke lidt med knoglerne og måske et hurtigt ryk kunne han sætte selv de meste komplicerede brud sammen. Far og lillebror, der var med i optoget, hævdede, at man hørte to høje brøl hurtigt efter hinanden inde fra hospitalet, og at da Thorvald Ellegaard igen kom ud, lignede han mere en såret krigsfange end verdens hurtigste mand på cykel. Begge arme var bundet ind i bandage, og ansigtet var ligblegt. Men de brækkede håndled sad igen, som de skulle, og der ville ikke gå længe, inden Thorvald Ellegaard igen kunne sætte sig op på cyklen.

Efterskrift: Kære dagbog, som du ved, har jeg for vane at tilføje lidt til historierne efterfølgende, og denne historie er ingen undtagelse. Det er kommet mig for ørene, at den gode Verdensmester ikke kun er god til at cykle, men også er god til at løbe fra regningen. Det hedder sig, at han glemte at betale sin regning til Johannes Poulsen. Det fandt benbrudslægen sig dog ikke, i og han drog derfor til København med det formål at få Thorvald Ellegaard til at betale, hvad han skyldte. Efter sigende lykkedes det.

”Ja, hospitalet findes ikke længere. Benbrudslægen er for længst død, og hans knogler stedt til hvile på Vamdrup kirkegård”, sluttede fru Olsen med et listigt smil.”Av min arm”, udbrød Arthur grinende, og Anne og fru Olsen lo med. ”Ja, gad vide hvordan den fine verdensmester fik noget at spise på vejen fra Belgien

med sine to brækkede håndled", fortsatte Anna og lo endnu højere. Fru Olsen smilede og bladrede videre i dagbogen.

KAPITEL 8

Drabæks Mølle brænder

Fru Olsen bladrede lidt ubeslutsomt frem og tilbage og pludselig stivnede hendes smil. ”Den her historie kan jeg huske, både min mor og min mormor har fortalt om”, sagde hun alvorligt til børnene og begyndte at læse.

Det brænder! Det brænder! Drabæks Mølle brænder!

Ja, undskyld, kære dagbog, at jeg skriver så direkte i dagens dagbogshistorie. Men råbene gjalder stadig inde i mit hoved. ”Drabæks Mølle brænder!” råbte en af svendene fra møllen forpustet. Han var sendt ud for at hente hjælp til at slukke branden.

Jeg var pudsigt nok i gang med at veje mel af til brød. Mel malet på Drabæks Mølle. Det måtte nu vente. Jeg, mor, far og lillebror smed lige som alle andre på egnen, hvad vi havde i hænderne og kørte afsted i vores hestevogn mod Drabæks Mølle. Om vi kunne hjælpe med noget, vidste vi ikke, men noget måtte vi kunne gøre.

Fra nær og fjern kom folk tililende for at hjælpe og blev dirigeret rundt af Drabæks Mølles ejer, Carl Nielsen. Da vi ankom til møllen, havde branden allerede godt fat. Flammerne stak op igennem taget og havde ædt det meste af det. På gårdspladsen pumpede nogle mænd med brandsprøjten, det bedste de havde lært, og indtil videre lykkedes det dem at holde branden væk fra beboelsesejendommene. Og det var desværre det bedste, vi kunne håbe på.

Min far og lillebror blev sendt over til brandsprøjten, mens jeg og min mor blev sendt over til en af beboelsesejendommene med vores hestevogn. Her havde man

travlt med at redde ting ud af huset i tilfælde af, at ilden skulle sprede sig. Når først ilden har fået fat, er den svær at stoppe. Vi og vores hestevogn kunne bruges til at køre møbler væk, så de ikke stod i vejen for brandslukningsarbejdet.

Efter flere timers brandslukning lykkedes det endeligt at få slukket branden. Jeg tror, det lykkedes at redde de fleste beboelsesejendomme, men selve møllen nedbrændte. Det var trist at se den udbrændte bygning, og det var en hård skæbne. Ikke kun for mølleren og de svende der risikerede at miste deres arbejde, men også for de af egnens bønder der plejede at få malet deres korn på Drabæks Mølle. Her har man malet korn i hvert fald siden 1500-tallet, hvor den blev opført som kongelig vandmølle. Det var byens ældste arbejdsplads, og flere i min familie har igennem årene arbejdet der. Derfor har vi også altid brugt Drabæks Mølle.

Da der ikke var mere at gøre, kørte vi hjem igen. Brødbagningen måtte vente til i morgen, men vi fik da lidt gryn at spise. Mere orkede vi ikke. Og så fik vi fodret dyrene med det sidste foder, vi har fra Drabæks Mølle. I morgen må jeg hellere køre over til Rolles Mølle og se, om de kan hjælpe os med mere foder.

Efterskrift 1914: Kære dagbog. Jeg er nødt til at vende tilbage til dig på denne dag. I dag blev det nye Drabæks Mølle færdig, og bønderne kan atter få malet deres mel på Drabæks Mølle. En smuk bygning er det blevet til, bygget af ingeniør Rudolf Rasmussen, gode håndværkere og den tyske møllefabrik, A. Wetzig fra Wittenberg. Mon ikke den kommer til at male mel i mange hundrede år endnu.

Et sidste efterskrift: Jeg er en gammel kvinde nu og mange hundrede år blev det ikke til. I 2008 lukkede Drabæks Mølle.

Fru Olsen lukkede dagbogen i. ”Ja, det er jo egentlig en sørgelig historie”, sagde hun til børnene. ”Men samtidig også en flot historie, for som en fugl Fønix rejste Drabæks Mølle sig af asken og blev til den flotte bygning, vi har den dag i dag”. Anna og Arthur nikkede. De var tit nede og lege ved Drabæks Mølle og syntes, det var det smukkeste sted på jorden.

KAPITEL 9

Smuglernes skræk

Fru Olsen bladrede videre i dagbogen og lod sin pegefinger dumpe ned på siden. ”Smuglernes skræk, Christian Vraa Mikkelsen”, mumlede hun. ”Det lyder spændende”, gør det ikke, børn?” Anna og Arthur nikkede, og fru Olsen begyndte at læse.

Kære dagbog

Det er en værre røverhistorie, jeg vil fortælle dig i dag. Og når jeg siger røverhistorie, så er det næsten bogstaveligt. Jeg vil fortælle en lille historie om smuglernes skræk, overgendarm Christian Vraa Mikkelsen.

Der har altid været smugleri på vores egn, men da Den store krig startede, gik der ikke længe, inden smugleriet voksede til nye højder. Og egentligt er det håbløst at stoppe smugleriet. For smuglerne, der både er danske og tyske, er meget opfindsomme.

Det er de danske grænsegendarmers opgave at stoppe smugleriet, og særligt overgendarm Mikkelsen er blevet smuglernes skræk. Han går til opgaven med stor ildhu og er derfor ikke altid den mest populære mand i byen. Han undersøger nemlig, om folk smugler, når de skal med toget til Tyskland, og han kan endda finde på at lægge sig på lur for at fange smuglerne.

I dag så Lillebror og jeg ham nemlig ham i aktion inde på jernbanerestauranten, hvor han under dække af gæstfrihed havde inviteret et par lige lovligt velpolstrede gæster sydfra på en tår kaffe i jernbanerestauranten. De ventede på at komme hjem med toget.

Vi havde hørt om dette trick før, men nu så vi det med vores egne øjne. Med hvad man godt kan kalde et smørret smil, faldt Mikkelsen i snak med de to herrer, der til gengæld uden held prøvede at slippe af med Mikkelsen. ”Toget kommer lige om et øjeblik”, forsøgte de at sige. Men Mikkelsen, der kendte togtiderne bedre end nogen anden, slap ikke sit greb i de to herrer, men insisterede på at byde de to herrer på kaffe i jernbanerestaurationen. Det kunne de sagtens nå, og det skulle da ikke hedde sig, at vi var ugæstfri i Danmark.

Når overgendarm Mikkelsen bød på kaffe i jernbanerestauranten, sørgede han altid for, at hans gæster blev placeret op ad den varme kakkelovn. Det var nemlig tit smør, de forsøgte at smugle, og des længere tid de sad ved kakkelovnen, des mere blødt blev smørret. Og var det en kold vinterdag, kunne man være sikker på, at kakkelovnen var meget varm. Effekten af varmen lod ikke vente længe på sig. Smuglersmørret begyndte at smelte, og smuglernes hvide skjorter og veste begyndte at få glinsende pletter, der bare voksede og voksede, des længere de sad ved den varme kakkelovn. Nogle gange blev smuglerne anholdt og slæbt igennem ventesalene og ind på toldkontoret. I dag rejste Mikkelsen sig blot op, bukkede høfligt og takkede for godt selskab. Smuglerne havde fået deres straf med de ødelagte klæder, og smørret kunne alligevel ikke længere sælges til nogen.

Men det var langt fra hver gang, overgendarm Mikkelsen vandt over smuglerne. En aften havde han besluttet sig for at fange en flok smuglere, han længe havde haft kig på. Derfor lagde han sig på lur bag ved stakittet i Jernbanegade, lige over for stationen, så han kunne holde øje med dem. Desværre for Mikkelsen, havde smuglerne opdaget ham, men lod dog som ingenting. For nu er det sådan, at inden man skal med toget, er det vigtigt, at få forrettet sin nødtørft, så lige inden toget skulle køre, valgte de at stille sig på rad og række op ad stakittet, lige der hvor den upopulære overgendarm havde lagt sig på lur. Mikkelsen kunne dog ikke så godt give sig til kende, så den aften fik smuglerne ram på overgendarmen, og så siger jeg ikke mere.

Anna og Arthur fniste, og fru Olsen rystede på hovedet. ”Så har man hørt det med”, udbrød hun og bladrede videre i dagbogen.

KAPITEL 10

Byens fineste palæ

”Kender I Hvidkilde?”, spurgte fru Olsen Anna og Arthur. De nikkede. ”Min oldemor har været til fint selskab der”, fortsatte fru Olsen og begyndte at læse op.

Kære dagbog

Jeg kender de fleste i både Lunderskov og Vamdrup. Sådan er det i små byer, og sådan er det, når man som jeg er en voksen kvinde. Derfor var jeg i dag sammen med far, mor og Lillebror inviteret til fint selskab hos en af Lunderskovs dygtigste forretningsmænd, Poul Hansen og hans kone Minna. Min mand blev hjemme og passede vores børn og dyrene på gården.

Sammen med vennen, Peter Jørgensen er Poul Hansen fiskeeksportør. Faktisk er deres virksomhed, Sydjysk Damkultur, Danmarks første virksomhed, der eksporterer levende ørredyngel. Og det går dem godt. Det ene øjeblik svømmer de små ørreder rundt i Poul Hansens baghave, det næste øjeblik sendes de afsted fra Lunderskov Station og ud til den store verden. Bl.a. helt til Schweitz i togvogne påmalet P. Jørgensen og P. Hansen, Sydjysk Damkultur.

Middagen foregik i deres imponerende villa, Hvidkilde. Ja, det minder nærmest om et palæ med dets flotte hvide facade og det store parkanlæg, der ligger mellem villaen og og fiskedammen. Det blev bygget i 1913 og må siges at have et mere standsmæssigt navn, end det hus Poul og Minna boede i før. Det hed ”Knolden” og var et lille stråtækt hus, der fulgte med grunden, da han købte det i omkring år 1900. På grunden var der en kilde, som han gav navnet Hvidkilde. Her anlagde han sin fiskedam og gav så også sin nye villa dette navn.

Vi var mange gæster. De fineste i byen. Både Peter Jørgensen og hustru, præsten, stationsforstanderen, brugsbestyreren og så naturligvis vores lille familie. Inden vi satte os til bords i deres store smukke spisestue, gik vi en tur i parkanlægget ved fiskedammen, hvor Poul Hansen ivrigt fortalte om anlægget. ”Det her er et af de første ferskvandsdambrug i Danmark, og jeg har store forventninger til, hvad det skal blive til”, sagde Poul Hansen. ”Lunderskov bliver centrum for eksport af fisk, og med lidt held bliver der flere penge i fisk end i flæsk”, fortsatte han med et skævt smil. Det var egentlig svært at forestille sig på en egn med mange bønder, men havde man først set togvognene køre afsted med ørrederne, kunne man alligevel godt se det for sig.

Efter turen i parken og ved fiskedammen, satte vi os til bords. Der var dækket op til fin middag, som var vi til middagsselskab på en Herregård. Det fineste sølvtøj var nypudset, porcelænstallerkener stod snorlige på hver side af bordet, og krystalglassene glimtede i lyset fra lysekronen. Og hvad skulle vi have at spise? ”Fisk fra egen have”, som Poul Hansen sagde med et smil. Fiskesuppe til forret og hvidvinsdampede ørreder til hovedret naturligvis. Men spis nu ikke alle fisk. Nogle af dem skal med toget syd på, fortsatte han grinende.

Middagen smagte vidunderligt og blev efterfulgt af dessert. Aftenen sluttede med cognac og klavermusik spillet af en pianist inde fra Kolding. Det var ikke alle forundt at kunne holde et sådant selskab, og da vi kørte hjem, tænkte jeg, at det var den fineste aften, jeg længe havde oplevet, og at det nok skal gå Lunderskov godt i fremtiden.

Efterskrift 1935: Kære dagbog. Igen kunne jeg ikke lade være med at skrive lidt til efterfølgende. Jeg fik aldrig fortalt om Minna og Pouls datter. Hende holder de meget af. Ja, så meget at de har bygget hende den meget fine villa, Hellas. Navnet kommer af datterens meget store interesse for Grækenland, og villaen ligger lige mellem Hvidkilde og Drabæks Mølle.

Efterskrift 1969: Ja, kære dagbog. Lige en sidste bemærkning til middagen på Hvidkilde. Minna Hansen døde for ikke så længe siden. Poul Hansen døde i 1937, og de sidste mange år levede Minna Hansen alene på Hvidkilde. Hvad der nu skal være i Hvidkilde, ved jeg ikke, men nogle siger, at kommune tænker på at købe det og indrette et bibliotek deri. Men det må vi se.

”Ja, min oldemor havde hørt rigtigt”, sagde fru Olsen til børnene. 2Det blev til det fineste bibliotek, og på førstesalen blev der i mange år holdt byråds- og sognerådsmøder”.

KAPITEL 11

Genforeningen

Fru Olsen bladrede videre i dagbogen, men stoppede da billetkonduktøren kom igennem toget. ”Er der noget nyt”. Billetkonduktøren rystede på hovedet. ”Jeg er bange for, at vi skal blive her hele natten”, svarede han. ”Så jeg prøver lige, om jeg kan finde nogle varme tæpper”, fortsatte han. Fru Olsen nikkede og bladrede videre. ”Det her er interessant”, sagde hun til børnene. ”Her er noget om, da Danmark fik Sønderjylland tilbage. Skal vi læse den?”, fortsatte hun. Børnene nikkede.

Kære dagbog

Undskyld at jeg skriver så sent, men jeg skulle først hjem fra Kolding, hvor jeg har været i dag sammen med min familie. Vi skulle nogle små ærinder. Men vigtigst af alt, vi skulle ind og se nyhederne fra den store afstemning i går. Hvis du ikke ved det, Kære dagbog, var i går en spændende dag. Der skulle det afgøres, om vi fik noget af det gamle land tilbage. Med det gamle land tænker jeg på hertugdømmerne Slesvig og Holsten, som vi mistede ved krigen i 1864. Alt sammen på grund af en anden og endnu større krig i Europa, der sluttede for lidt over et år siden i november 1918.

Det var en frygtelig krig, der varede lidt over 4 år og kostede mange millioner mennesker livet. Også en del dansksindede, der var udkommanderet til tysk soldatertjeneste. Tyskland tabte til sidst krigen, og som en del af fredsforhandlingerne blev det besluttet, at der skulle være en afstemning i Slesvig og Holsten, hvor borgerne skulle stemme om, hvor de ville høre til.

Vensireblad

Fru Olsen kigger op fra dagbogen. ”I gamle dage hed området syd for Kongeåen, Slesvig og neden for Slesvig lå Holsten. Det gør Holsten stadig, men nu er Holsten en del af Tyskland”, prøvede fru Olsen at forklare. ”Og Slesvig er delt op i et Sydslesvig, der ligger i Tyskland, og et Nordslesvig, der i dag kaldes Sønderjylland”. Anna og Arthur kiggede meget forvirret på fru Olsen. ”Nå, det kan være, jeg bare skal læse videre”, smilte fru Olsen.

I går var den første af to afstemninger, og det foregik i det nordslesvigske område fra Kruså og op til grænsen lige syd for Vamdrup og Lunderskov. Både i går og dagen før var der en helt særlig stemning på stationen i Vamdrup. Fra alle steder i landet ankom dansksindede sønderjyder, der skulle hjem for at stemme. Og i dag tog vi ind til Kolding for at høre nyhederne fra afstemningen. Vi var flere, der samledes i nærheden af de forskellige avisers redaktioner, så vi hurtigt kunne få de vigtige nyheder.

”Ja, dengang havde man jo ikke radio, fjernsyn, internet og mobiltelefoner.” Fru Olsen afbrød igen læsningen. ”Men man havde aviser, og når der skete noget stort, som eksempelvis et folketingsvalg, mødte folk tit op foran aviserne for at få valgresultatet at vide så hurtigt som muligt. Den nyeste avis blev mange steder hængt op i et glasskab uden for avisen. Så kunne man læse den der.” Fru Olsen fortsatte læsningen.

I løbet af dagen steg stemningen i byen. Jeg tror de fleste i Kolding følte sig sikre på, at Nordslesvig nok skulle stemme sig hjem til Danmark. Og nogle var vist allerede begyndt at fejre det med lidt for megen snaps og øl. Så en gang i mellem kom det vist til skærmydsler mellem dansksindede og tysksindede. Det fik dog aldrig lov til at udvikle sig.

”Nu har vi resultatet” råbte redaktøren til en lille flok, vi stod sammen med uden for Kolding Avis. Han holdt et telegram op, og der blev helt stille. Med vigtig mine begyndte han at læse telegrammet op. ”Det bekendtgøres, at 100.760 har stemt. 74,86 procent stemte for Nordslesvigs tilknytning til Danmark. 25,14% procent

stemte tysk. Nordslesvig kommer hjem til Danmark! Det medførte høje hurraråb i vores lille flok, og nogle tog sågar en svingom midt på pladsen.

Efter meddelelsen gik vi ud og fejrede valgresultatet, og vi nåede lige akkurat det sidste tog til Vamdrup, hvorfra min bror kørte os alle hjem i sin nye bil.

Lillebror var i godt humør over sit nye køb og snakkede om, hvor vigtigt det vil være at have en bil i fremtiden. Jeg selv blev grebet af tungsind. For i dag havde været en festdag, men jeg kunne ikke lade være med at tænke på, hvad valgresultatet mon vil betyde for Vamdrup og Lunderskov. Vil det være et fremskridt eller begyndelsen til glemslen? Vamdrup er jo grænsestation. Det er der, man skifter tog, når man skal til Tyskland. I fremtiden ligger Vamdrup og Lunderskov måske ikke på vejen til det store udland.

Fru Olsen lukkede bogen i og kiggede på børnene. ”Hvad tror I?”, spurgte hun. Anna og Arthur trak på skuldrene. ”Ja, man kunne jo frygte det værste”, sagde fru Olsen med alvor i stemmen. ”Men der jo kun en måde at finde ud af det på”, fortsatte fru Olsen og åbnede bogen igen.

KAPITEL 12

En fyrstelig middag

”Her er noget spændende”, udbrød fru Olsen. ”Wienerbørn”, mumler hun lidt for sig selv. ”Hvad er det nu, det er? Åh ja, nu kan jeg huske det. Ja, foreløbig ser det ud som om, verden stadig kommer til Vamdrup”, fortsætter fru Olsen med et snedigt smil. ”Læs nu videre fru Olsen”, råbte Anna og Arthur, og det gjorde fru Olsen så.

Kære dagbog

Kan du huske, at jeg fortalte om den store krig i Europa, og at et af resultaterne var, at vi fik Nordslesvig hjem til Danmark igen? Nu skal jeg fortælle dig om en mere trist historie.

I Danmark slap vi nådigt, da vi var ikke med i krigen. Men i andre lande har den skabt sult og nød. Hver dag er der børn, der går sulten i seng i Tyskland, i Frankrig, Belgien, Rusland. Ja i hele Europa.

I Østrig, det engang så store rige, var der allerede mangel på mad, tøj og brændsel under krigen. Det betød, at en fjerdedel af hovedstaden Wiens 2,1 millioner indbyggere i 1918 var døde af enten sult eller sygdom. Og nøden er fortsat efter krigen. Jeg har læst i avisen, at i 1919 døde 53.000 af sult, kulde eller underernæring i Wien, hvoraf over halvdelen var børn.

Heldigvis har nogle gode mennesker fået den ide at sende østrigske børn med tog til Danmark, hvor de kan komme på ophold for at blive fodret op og få noget frisk luft. I Danmark kaldes de Wienerbørn, og hver måned kører der tog afsted med børn. Nogle gange med 400-500 børn om bord. De kommer igennem Vamdrup

med toget, og nogle af dem bliver indkvarteret og bespist på Vamdrup Hotel, inden de skal videre ud til danske familier over hele landet.

I dag kom sådan et tog til byen, og min mor og jeg deltager tit som frivillige på Vamdrup Hotel, når børnene ankommer. Så vi kommer lige fra en dejlig middag på hotellet, kære dagbog, og det er den samme dejlige oplevelse hver gang. Ud af toget stiger nogle sultne og lidt snavsede børn med udhulede kinder. De kigger sig lidt ængsteligt omkring, og så bliver de mødt af hotellets ejer og et par andre af byens borgere, der følger dem over på hotellet.

På ræd og række går de ind ad døren, hvor min mor tørrer ansigtet på dem med en klud, og jeg snyder deres næse. Indenfor ved receptionen spadserer de forbi undrende handelsrejsende og andre godtfolk, der skal overnatte på hotellet. Receptionisten bukker høfligt for børnene og siger "Willkommen in Vamdrup Hotel" på sit bedste tysk. Børnene bukker lidt befippet tilbage og føres så ind til de fint dækkede borde i den store festsal med det smukke træloft.

Middagen består ofte af tre retter. Først lidt suppe, derefter et udskåret stykke fra en steg og til sidst serveres der lidt kage. I de store vinglas serveres hotellets bedste saftevand.

Det er næsten alt tid det sammen syn. Først er børnene helt stille, mens de slubrer suppen i sig, derefter breder larmen sig under stegen. Det gælder om at få så meget indenbords som muligt.

Efter kagen bliver der helt stille igen, kun afbrudt af lidt jammeren fra de børn der har forædt sig på stegen og kagen. Skal børnene videre med toget igen samme dag, rejser de sig op og marcherer ud igen på rad og række. Siger "Auf wiedersehen" til receptionisten, der bukker, mens han siger "Kommen sie baldt wieder, sehr geerte damen und herren". Ganske som var det Tsarina Dagmar af Rusland. Min mor og jeg glæder os hver gang over dette syn, fordi det viser, at vi i trange tider kan gøre noget godt for børnene.

Fra Vamdrup Station spredes børnene ud til det ganske land, hvor de skal være en 3 måneders tid, måske endda op til et år, for at blive "fedet lidt op", som man siger. Derefter vender de hjem igen til Østrig. En del sundere og meget tykkere.

Fru Olsen kiggede grinende op fra bogen. ”Ja, helt trist var det jo så ikke”, sagde hun til børnene. ”Østrigske børn til fyrstelig middag på Vamdrup Hotel. Jeg synes, jeg kan huske at have læst et sted, at der kom næsten 25.000 Wienerbørn til Danmark. Om de alle var til middag på Vamdrup Hotel, ved jeg dog ikke.”

Fru Olsen bladrede videre i dagbogen og gjorde stop ved en dato nogle år senere.

KAPITEL 13

Da kroen brændte

”Nå, børn. Den her historie synes en gammel dame som jeg er spændende”, sagde fru Olsen til Anna og Arthur. Den handler om, hvordan det blev nemmere at være gammel og fattig i Lunderskov. Ja, I tænker måske ikke over det, men i gamle dage var livet meget hårdere, end det er i dag. Fru Olsen begyndte at læse igen.

Kære dagbog

I dag vil jeg fortælle en historie om, hvordan en brand banede vejen for et fremskridt for Lunderskov. Sådan er det nogle gange. Det, som lignede en katastrofe, gav efterfølgende plads til noget godt. Jeg ved godt, det ikke er pænt at skrive det på den måde, for det var selvfølgelig et hårdt slag for dem, branden gik ud over.

Men måske jeg lige skal starte fra begyndelsen. Kan du huske, at Lunderskov kro brændte for snart 5-6 år siden? Hvad der antændte kroen, kan jeg ikke længere huske, men det er en frygtelig oplevelse, når det brænder; de store flammer der slikker op ad mure og tage, lyden af vinduer der klirer på grund af varmen, de mange mennesker der råber og løber forvirret rundt, og ikke mindste bekymringen over om ilden kunne finde på at brede sig til andre huse. Så alle i byen hjælper til på forskellig hvis. Med brandslukning, med at redde dyr og møbler ud, med at sikre nabohusene og så videre.

Det lykkedes ikke at redde kroen, der blev slemt beskadiget, og den blev ikke genopbygget. Den havde ellers ligget der lige så længe, som jeg kan huske. Det vil sige, i hvert fald siden jernbanen kom til byen.

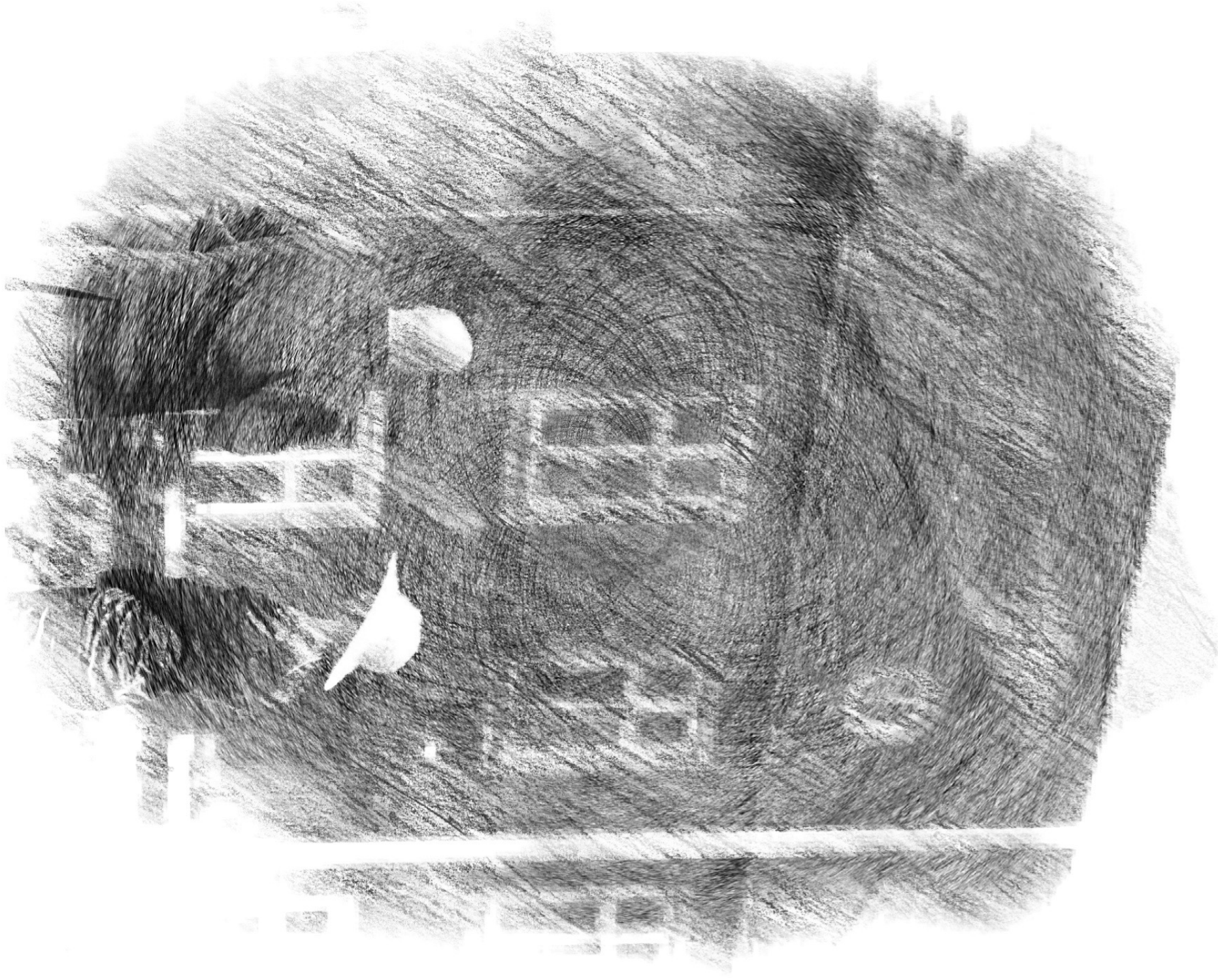

Lunderskov kro var gæstgiveri og afholdshotel. Det vil sige, man kunne overnatte der og få noget at spise og drikke, dog ikke alkohol. Vi kom der indimellem, da jeg var barn, men min far og mor foretrak jernbanerestauranten, hvor man kunne få en øl eller en snaps til maden. Jernbanerestauranten var det eneste sted i Lunderskov, hvor man kunne få serveret alkohol. Afholdsbevægelsen stod stærkt i Lunderskov, og det skal da også indrømmes, at alkohol har sin del af ansvaret for, at nogle mennesker måtte gå fra hus og hjem og endte deres dage på fattiggården.

Men alkohol var dog langt fra altid årsagen. Nogle havnede der, fordi de efter et langt arbejdsliv var nedslidte og derfor ikke kunne forsørge sig selv. Nogle fordi en høst slog fejl, husdyr ramtes af sygdom, eller hjemmet brændte. Andre igen havnede på fattiggården på grund af sygdom, eller fordi en husbond pludselig døde og efterlod kone og børn uden mulighed for at forsøge sig selv.

Ingen ønskede at komme på fattiggården. Man kunne næsten ikke forestille sig noget værre. Der blev set ned på én, og man skulle arbejde hårdt for føden, der i øvrigt ikke var noget festmåltid. Man mistede retten til at bestemme over sit eget liv, og havde man stemmeret til folketingsvalg eller kommunalvalg, mistede man også den. Jeg kan stadig huske synet af familier, der stod uden for det hus, de engang boede i. I slidte klæder og med udhulede kinder. De var sat på gaden, uden andre ejendele end det tøj de gik i, og uden anden mulighed end at gå på fattiggården.

Heldigvis er der nu blevet gjort endegyldigt op med det. Fra nu af skal fattige og ældre behandles ordentligt. Og det er egentlig det, jeg vil fortælle dig om i dag, kære dagbog. For i dag åbnede et nyt hus, der hvor kroen engang lå. Byens første alderdomshjem, som det kaldes. Ikke fattiggård, men alderdomshjem.

Det nye alderdomshjem er et flot hus lavet efter de nyeste byggeskikke. Her kan de ældre få et varmt sted at bo, god mad på bordet og et liv i fred og ro uden det hårde arbejde. Jeg ved det, for jeg har set det selv. Min far og jeg kom forbi til åbningen i dag og kunne dufte maden helt ud på gaden. Den duftede så dejligt, at vi nærmest blev trukket ind. Og hvilket syn der mødte os der. Alt var lyst og rent, og ved et stort middagsbord sad alderdomshjemmets beboere. Alle med et stort smil og nyt gebis slubrede de den varme suppe i sig, mens de ivrigt spejdede over

mod den skinke, der om lidt kom på bordet. Det var et festmåltid - og nok lidt finere end det vil være til hverdag. Men mon ikke de også i morgen og i overmorgen får nok at spise og kan nyde de sidste år af deres liv? Jeg tror det, og jeg glæder mig sådan over det. Det samme gjorde min far, der næsten var parat til at flytte ind med det samme. Men mon ikke, han trods alt vil foretrække at blive boende på vores gård.

”Ja, som jeg sagde. Det var ikke let at være gammel og fattig i gamle dage”. Fru Olsen kiggede alvorligt på børnene. ”Og egentlig burde I sove nu”, fortsatte hun. Anna og Arthur protesterede. ”Må vi ikke høre en historie mere?”, plagede de fru Olsen.

KAPITEL 14

Snogen og Jenny

”Er I nu sikre på, at vi skal læse videre?”, spurgte fru Olsen. Det var ved at være sent, og de næste historier så lidt uhyggelige ud. Anna og Arthur nikkede. Det var ganske vist langt over midnat, men togføreren havde lige været forbi med nogle tæpper, og det var faktisk lidt hyggeligt. Så hvad kunne være bedre end en ”spøgelsesfortælling”.

Kære dagbog

Undskyld at jeg først får skrevet her til morgen og ikke i aftes. Men det er slemme tider, vi lever i. Den tyske besættelse af vores land har varet i snart 4 år. Og hvad værre er, jeg er efterhånden en gammel kvinde, og det kniber mig at se ordentligt om aftenen på grund af mørklægningen. Min efterhånden heller ikke så unge lillebror havde kørt mig til Vamdrup, og hvad vi der blev vidner til, vil jeg nu fortælle dig om.

Det hele skete lidt ud af det blå. Jeg havde undret mig lidt over en mand og en kvinde, jeg havde set stige af toget og kigge søgende omkring. Min lillebror trak mig til siden og hviskede, at ”jeg nok burde holde mig lidt på afstand. Det der er en ubehagelig fyr, der kaldes Snogen, og damen er lige så slem, hun hedder Jenny Holm”. Begge var berygtede for at være stikkere. Snogen hed egentlig Johannes Rasmussen og havde oprindeligt været med i modstandsbevægelsen. Nu arbejdede han for Gestapo i Kolding og var en frygtet mand. Jenny Holm er ny på egen, men har allerede opbygget et vist rygte som farlig stikker. Så vi skyndte os videre med vores ærinder, men kunne dog ikke undgå at lægge mærke til, at de to

mistænkelige personer gik ind hos en cykelhandler. Jeg fik senere at vide, at de var jagt efter cykelhandleren, som de mistænkte for at samarbejde med en eftersøgt kommunistisk modstandsmand. De fandt dog kun cykelhandlerens kone og datter og ville derfor gå tilbage til Missionshotellet, hvor tyskerne holdt til. Da min lillebror og jeg kom ud fra apoteket, så vi Snogen og Jenny komme gående lige imod os. Vi lod begge som ingenting og kiggede lige ud, men kunne mærke deres undersøgende blikke på os, da vi passerede dem. De lod os dog være og fortsatte uanfægtet hen ad gaden. Ud for apoteket skete der pludselig noget uventet. Ud af et skjul ovre på den anden side gaden, trådte tre mænd frem og begyndte at skyde efter Snogen og Jenny. Det hele gik meget hurtigt, men alligevel føltes det som om, tiden stod stille, da vi vendte os om og så, hvad der skete. Snogen og Jenny kastede sig ned på jorden og skød tilbage. Snogen blev ramt flere gange, men Jenny Holm undslap inde på Missionshotellet. De tre modstandsmænd skyndte sig væk, og Snogen lå hårdt såret tilbage. Herfra så vi ikke mere, da vi også skyndte os væk.

Men hvorfra ved jeg så alt dette? Jo, i nat havde jeg endnu en mærkelig oplevelse. Jeg hørte pludselig skridt uden for. Der var nogle, der løb hen over gårdspladsen og ind i laden. Kort efter lød der endnu flere lyde. Denne gang var det skridt efterfulgt af hundegøen, og høje stemmer der talte tysk. De bankede hårdt på døren, og jeg gik ned for at åbne den. Det var tyske soldater, der ville ind. De endevendte vores hus, men fandt ikke hvad de søgte. Næste morgen kom jeg ud i laden og undrede mig over, at stigen stod, som den gjorde. Jeg kravlede op og fandt til min overraskelse en mand sovende. Jeg genkendte ham straks som en af modstandsmændene fra skudepisoden i går. Jeg kravlede ned igen og hentede en kop varm te og lidt mad, vækkede ham forsigtigt, gav ham lidt at spise og lånte ham min gamle cykel.

”Ja, det var en frygtelig historie”, sagde fru Olsen. ”Jeg kender den fra min mor. Snogen overlevede, men blev efter krigen dømt til døden og henrettet. Jenny Holm blev efter krigen idømt 16 års fængsel, men blev benådet efter kun 3 års afsoning. Sådan kunne skæbner være så forskellige. De fangede ikke den kommunistiske modstandsmand, men dagen efter skudepisoden blev cykelhandlerens kone anholdt og udsat for en meget hårdhændet behandling af Jenny Holm”.

KAPITEL 15

Den der smører godt...

”Her er en anden historie fra besættelsen”, sagde fru Olsen til børnene. ”Den er fra Lunderskov”, fortsatte hun og begyndte at læse op.

Kære dagbog

Besættelsen af vores land har efterhånden varet i mere end 4 år, og det kan mærkes. Vi mangler snart sagt alt. Når det gælder sukker, smør og mel, har vi kun det, vi kan få for vores rationeringsmærker, og mit brød er ikke så spændende længere. Kaffe har jeg ikke smagt i flere år, og selvom jeg efterhånden har vænnet mig til erstatningskaffen, bliver det aldrig det samme, og jeg glæder mig til, at det ikke længere er, ”Rich's der driks”. Mit tøj er slidt og ”lappet”, og når jeg skal ind til byen, må jeg cykle på en cykel, hvor dækkene er lavet af korkpropper fra vinflasker. Bilen har ikke været ude at køre længe.

Men som et ordsprog siger. Den der smører godt, kører godt. Jeg er dog ikke sikker på, at tyskerne vil være enige i det ordsprog, hvis de opdager det samme, som jeg opdagede i dag.

I dag var jeg i Lunderskov, og på vejen hjem cyklede jeg langs banen. Hvis man holder øje med togene, er det den hurtigste vej. Ved banen arbejder en mand, jeg siger ikke hans navn, men jeg så ham gå rundt på baneanlægget ved stationen, ganske som han plejede. Han har blandt andet som arbejde at sikre, at signaler, sporskifter og alt det andet fungerer. Det er han i virkeligheden meget god til, men nogle gange er det alligevel som om, at der sker uheld omkring sporskifterne. Om det er fordi, han i virkeligheden ikke altid smører og reparerer, skal jeg ikke kunne

sige, men senere på dagen var der et større uheld, og togene måtte stoppe med at køre.

Hvis jeg skal gætte, vil jeg tro, han er med i en jernbanesabotagegruppe. Sådan nogle har vi på vores egn, og det sker, at jeg vågner om natten til lyden af en eksplosion. Hvordan det er organiseret, ved jeg ikke, men det kræver sikkert stor teknisk snilde og viden om sprængstof. Ja, for ikke at tale om adgang til sprængstof. Det sidste ved jeg, at de får fra engelske fly, der kaster det ud med faldskærm, når de flyver hen over Lunderskovområdet. Inden da har sabotørerne fået en besked sendt via radioen. Og så tænker du måske, kan tyskerne så ikke høre beskeden? Jo, det kan de, men beskeden læses op i et kodesprog, som kun jernbanesabotørerne kender.

Jeg tror, der er nedkastningspladser i nærheden af, hvor jeg bor. I hvert fald har jeg ved flere lejligheder hørt fly flyve lavt hen over mit hus efterfulgt af lyden af tyske soldater, der i deres biler kommer kørende ude på vejen. Jeg tror, det skal gå stærkt ved sådan en nedkastning. Jernbanesabotørerne har kun kort tid, inden tyskerne kommer. Så de ligger nok allerede klar i skjul ved nedkastningsstedet. Parat til at fordele det nedkastede og bringe det i skjul.

Modstandsfolkene kommer fra alle lag af vores samfund. Jeg kender i hvert fald flere af dem, og de kommer både fra banen og landbruget. Fra håndværk og papirets arbejde. Fra høj og fra lav. Jeg siger dog ikke hvem, da det risikerer at skade dem, hvis du, kære dagbog, falder i hænderne på de forkerte. Et par af dem tør jeg dog godt nævne ved navns nævnelse. Jeg tænker på arbejdsmand K. V. Olesen og portør ved banen N.F.C. Lings, der begge blev arresteret for nylig og sendt til Frøslevlejren. Dem kan jeg alligevel ikke skade ved at nævne deres navn.

Fru Olsen kigger op fra dagbogen. ”Ja, de blev sendt til Frøslevlejeren og derfra videre til koncentrationslejren Neugammen. K. V. Olesen kom desværre ikke hjem, men døde af tuberkulose få dage før befrielsen”. Anna og Arthur gøs lidt, og fru Olsen læste videre.

Jeg tror, at Lings var en af de ledende i jernbanesabotagen, så det har været et alvorligt slag for jernbaneaktionerne, at han blev arresteret. Og så vidt jeg har hørt, er resten af gruppen gået under jorden.

Kære dagbog. Jeg vil håbe, at krigen snart er forbi. De unge mennesker, der laver sabotage, kæmper for Danmark, men løber også en stor risiko for at betale den højeste pris - døden. Tænk blot på snedkeren Emanuel Alveen, der blev skudt og dræbt, da han forsøgte at flygte fra en arrestation.

”Ja, stakkels Emanuel Alveen”, sagde fru Olsen til børnene. ”Han var med til at lave illegale blade og blev skudt lige over for Hvidkilde. Det er derfor, der i dag ved Hvidkilde står en mindesten over de, der faldt i krigen”.

KAPITEL 16

En familie kommer til byen

”Nå, det er vist ved at være sent, børn”, sagde fru Olsen. ”Måske vi skal slutte?” Anna og Arthur så ganske vist lidt trætte ud, men havde ikke til sinds at sove endnu. ”Godt, men lad os så hoppe nogle år frem i tid”, fortsatte fru Olsen og begyndte at læse.

Kære dagbog

Jeg er ved at være gammel, min far og mor er for længst døde, og af min barndoms- og ungdomsvenner har jeg kun min lillebror tilbage. Alligevel føler jeg mig ung af sind. Når noget nyt sker i vores lille del af landet, synes jeg, det er spændende. Når verden udenfor inviterer sig selv indenfor, eller vi inviterer os ud i den store verden. Jeg husker stadig de sultne østrigske børn, der kom med toget fra Wien i 1920’erne. Eller da det første tog med Lunderskov fisk rullede syd på. Jeg kom til at tænke på det i går, da jeg pludselig så en gæstearbejderfamilie på stationen i Vamdrup. De havde alt for mange kufferter til, at de kunne bære dem selv, og kiggede sig søgende omkring. Hvor mon de skulle hen? En af dem kom hen til mig med en lille seddel, hvorpå der stod to adresser. Det ene var hotellet, og det andet var til fjerkræsslagteriet.

Jeg fulgte dem over på hotellet. Det var ikke så svært at finde. De takkede høfligt på et sprog, jeg ikke forstod, og jeg sagde ”Det var så lidt”, på et sprog de ikke forstod. Sådan forstod vi hinanden alligevel.

I dag så jeg manden komme gående på gaden i retningen af fjerkræsslagteriet. Han hilste smilende, og jeg vinkede tilbage. Jeg tror, han har fået arbejde der

ligesom en række andre gæstearbejdere fra Tyrkiet, Jugoslavien, Pakistan og andre spændende steder. Så mangler han bare et fast sted at bo med sin familie, også selvom det vist kun er meningen, at de skal blive her, indtil der ikke længere er mangel på arbejdskraft. Nå, lad os nu se. Måske får de lyst til at blive. Måske er dette det nye Vamdrup?

I hvert fald er det ikke længere jernbanen, der er det vigtigste, som det var, da jeg var barn. Nu er det fabrikkerne. Bl.a. Fjerkræsslagteriet og Jernstøberiet Kongeå, der laver støbejernskomponenter til både Mejeriernes Maskinfabrik i Kolding og Brødrene Gram i Vojens. Schou's Lakfabrik, en gammel virksomhed der har vokset sig stor, og Rockwool der har bygget en stor fabrik med flere hundrede medarbejdere beskæftiget. Og sådan kunne jeg blive ved. I virkeligheden har det betydet flere arbejdspladser, end Vamdrup selv har kunnet levere arbejdere til.

Det hele er ikke kommet ud af det blå. I Vamdrup kan der lægges jernbanespor direkte ind til fabrikkerne, ligesom Kommunen har opkøbt jord og med stort held lagt planer for, hvordan nye virksomheder kan lokkes til byen. De har sågar anlagt en vej med det simple og ligetil navn, Industrivej bygget til netop det formål. Og selv om ikke alle, der arbejder på fabrikkerne, bor i Vamdrup, har det betydet udstykning af nye grunde, og nye kvarterer er skudt op. Og så kan du næsten regne ud, hvad det har betydet for vores skole, kære dagbog. Mange flere børn.

Nå, kære dagbog, i morgen skal jeg ned og se den nye skole, og lidt senere om aftenen får jeg besøg af gæstearbejderfamilien. Så kan det være, at jeg finder ud af, hvor de kommer fra.

Fru Olsen kiggede op fra dagbogen. "Faktisk var det sådan, at man havde så meget brug for flere skolelærer, at de blev hentet direkte fra seminariet", fortalte hun børnene. "Og faktisk blev mange af gæstearbejderne boende i Danmark. Når først deres børn var begyndt i skole og havde fået venner, var det svært at vende tilbage til det gamle land".

Anna og Arthur prøvede at se interesseret ud, men var efterhånden ret trætte og kom derfor til at gabe. De ville dog ikke indrømme, at de var trætte og insisterede på endnu en historie.

KAPITEL 17

Søren Kiosk og Niels det 11. bud

Fru Olsen kiggede på Anna og Arthur, der efterhånden så meget klatøjet ud. ”Jeg tror vist, det så er den sidste historie”, sagde hun til dem. Anna og Arthur nikkede. ”En sidste historie og så er det godnat”. Fru Olsen bladrede lidt i dagbogen og stoppede så op. ”Det bliver én, jeg selv kan huske, for jeg var barn dengang, den foregik”.

Kære dagbog

Jeg har skrevet så meget om de store begivenheder og de vigtige mennesker på vores egn. Men i virkeligheden er vi jo alle vigtige og udfylder hver vores rolle. Og nogle gange er de små roller de vigtigste.

Lunderskov og for den sags skyld Vamdrup er aldrig vokset sig rigtig store, sådan som vi måske havde forestillet os, dengang jeg var barn, og de store tog bragte folk fra hele verden til vores egn.

Men det gør ikke noget. Det er små byer, hvor alle kender hinanden. Jeg kender i hvert fald alle, og alle kender mig, selvom ingen levende, ud over jeg selv og min lillebror, længere kan huske, hvor gammel jeg er. Ikke engang mine egne børn, børnebørn og oldebørn. De skulle bare vide.

I dag sad min lillebror og jeg på en bænk ved stationen i Lunderskov og kiggede på det liv, der skete omkring os. Små episoder der synes af ingenting, men som betyder alt for vore lille del af landet.

Livet og dagene i Lunderskov går med de små faste ting. Folk står op og tager på arbejde, butikkerne åbner for de handlende, og de efterhånden mange skolebørn holder godt fast i deres skoletasker på vej til skole.

Byen vokser lidt, nye virksomheder kommer til, og et vist antal gange om dagen stopper toget ved stationen, hvor Søren Kiosk tager imod de rejsende. Han har sin lille kiosk med slik, cigaretter og andet godt på stationen, og ind imellem tager han et lille udvalg af sine varer med ud på perronen. Han hjælper også til, hvis nogle er i tvivl om, hvilken vej de skal eller har lige lovligt meget at bære på.

I dag skulle jeg have hentet noget i Kolding, men jeg er efterhånden blevet for gammel til sådanne lange ture, og min lillebror ser ikke længere godt nok til at kunne kører mig derind i sin bil. Men så er det godt, at vi har Niels, også kaldet det 11. bud. Han løber ærinder for folk i byen og tager også gerne toget ind til Kolding, hvis det er nødvendigt. Således også i dag hvor jeg havde bedt ham om at hente nogle ting til mig.

Fru Olsen, stopper med at læse et øjeblik. ”Det gode med Niels, det 11. bud, var, at vi børn kunne følges med ham ind til Kolding. Så længe Niels var med, måtte vi godt tage derind uden vores forældre”, fortalte fru Olsen og fortsatte med at læse.

KAPITEL 18

Næste morgen

Fru Olsen kiggede på børnene, der sov. De var endelig faldet i søvn. Det, der skulle have været en enkelt godnathistorie, blev til en hel nats godnathistorier om livet i gamle dage i de to stationsbyer, Vamdrup og Lunderskov. Imellem børnene lå oldemors gamle dagbog, og fru Olsen smilte ved synet af den. Alt det hun ikke vidste om sin oldemor. Alt det oldemor havde oplevet. Det var som om, oldemor havde været til stede ved alle de store begivenheder på egnen. Ikke som den der startede begivenheder, men som en nysgerrig flue på væggen.

Mens fru Olsen tænkte på sin oldemor, faldt hun lidt i staver og og lod blikket glide hen mod vinduet. Udenfor var det begyndt at blive lyst, og rundt om toget gik nogle mænd med orange jakker. De tjekkede, at alt var i orden med toget, mens en gravko forsigtigt puffede det væltede træ af skinnerne. Fru Olsen bemærkede det dårligt nok, hendes blik var faldet på en gammel dame, der stod ikke så langt fra toget. Hvor kom hun fra? Des mere fru Olsen kiggede på hende, des mere lignede damen hendes oldemor. Og det var som om, hun pludselig forvandledes til en ung pige. Men netop som hun skulle til at vinke til pigen, satte toget i gang med en lyd, der mindede om et gevaldigt host. "Så kører vi snart igen", sagde togføreren, der i samme øjeblik kom forbi fru Olsen og børnene. ”Om 10 minutter er vi fremme ved næste station, så I kan godt ringe til jeres forældre, børn”. Det gjorde de søvndrukne børn.

Toget satte i gang og kørte langsom afsted. Børnene og fru Olsen sad helt stille. De smilte til hinanden, for selv om det havde været lidt uhyggeligt med stormen, havde det været meget hyggeligt at læse godnathistorier hele natten. ”Fru Olsen?” Børnene afbrød stilheden. ”Vi fik aldrig læst alle historierne”. ”Nej, det er rigtigt”,
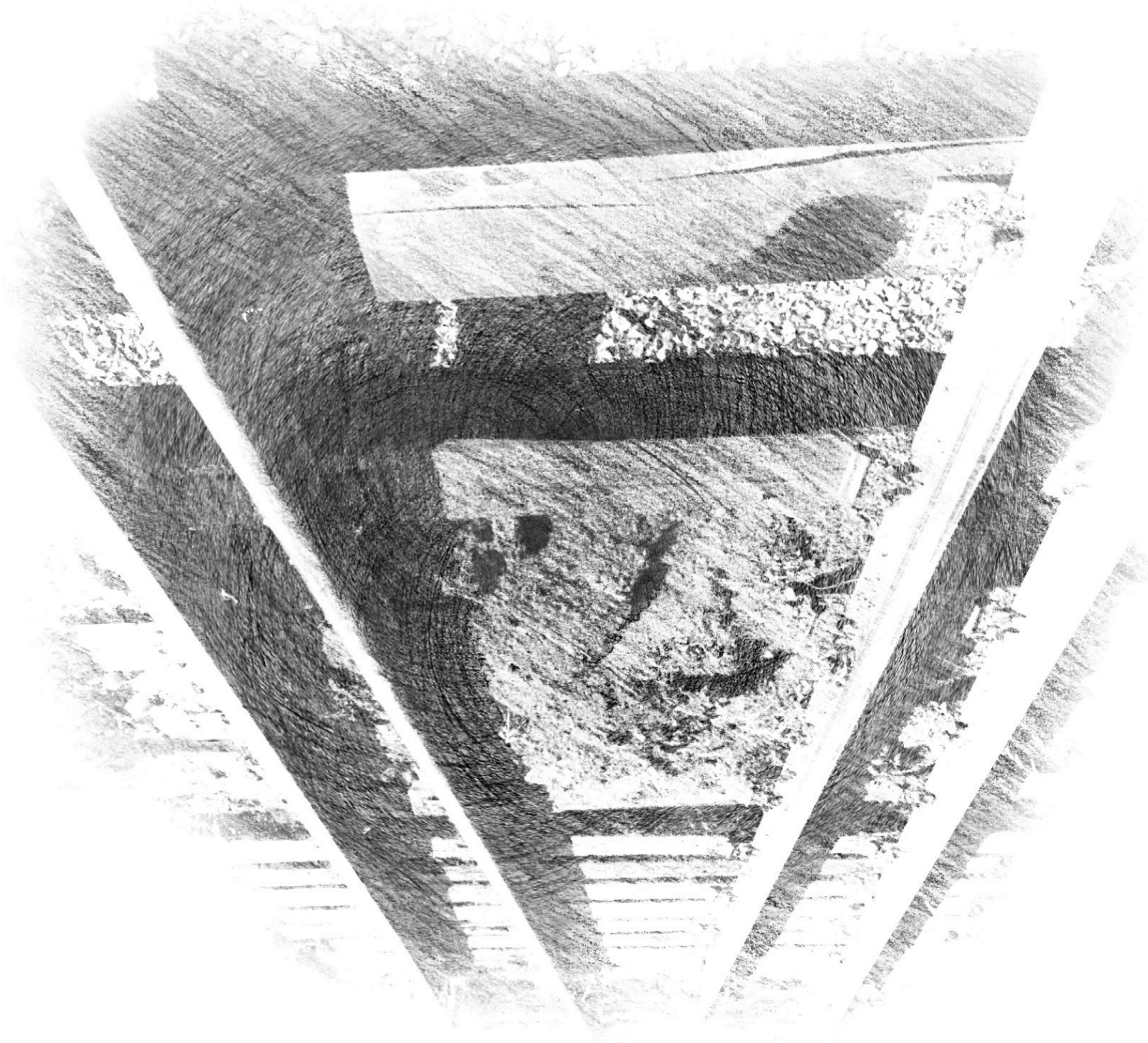
svarede fru Olsen. ”Men så må vi jo mødes på toget igen og læse videre, fortsatte hun med et smil. Fru Olsen og børnene fniste, mens toget sneglede sig af sted mod næste station. De glædede sig allerede til næste tur - og næste storm.